Pekka Järvinen, varatuomari 2.4.2025

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta, HE 14/2025 vp

Asian keskeinen sisältö

Nyt sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsiteltävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annettua lakia ja työaikalakia. Työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetussa laissa säädettäisiin työntekijöiden, virkamiesten ja viranhaltijoiden yhdistyksen velvollisuudesta huolehtia työtaistelua toimeenpannessaan työtaistelun rajauksella tai suojelutyöllä eräistä välttämättömistä toiminnoista. Työaikalain säännöksiä hätätyöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että hätätyön teettäminen olisi esityksen mukaan pakkotilaan rinnastuvassa akuutissa vaaratilanteessa työnantajan viimesijainen keino sääntelyn piiriin kuuluvien perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkittävien vahinkoseurausten estämiseksi.

Esityksen taustana on vuoden 2022 hoitoalan työtaistelun johdosta säädetyn erityislain yhteydessä hyväksytty eduskunnan lausuma, jonka mukaan valtioneuvosto selvittää suojelutyötä koskevat kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittaessa lainsäädäntöehdotukset, joilla suojelutyön järjestäminen turvataan ristiriitatilanteissa (EV 105/2022).

Ehdotetun lain tarpeellisuudesta

Lausuntokierroksella ehdotettavan lainsäädännön tarpeellisuudesta esitettiin toisistaan eriäviä näkemyksiä. Työnantajia edustavat tahot olivat laajasti esityksen kannalla, kuntaa työntekijöitä edustavat järjestöt vastustivat ehdotettavaa lainsääntöä.

Oma näkemykseni entisenä sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehenä on, että ehdotetun kaltainen lainsäädäntö on tarpeellista. Vuosien 2007 ja 2022 hoitoalan työtaistelut osoittivat, että työtaistelut olisivat saattaneen varsin konkreettisesti vaarantaa joidenkin vakavasti sairaiden hengen tai johtaa pysyvään vammautumiseen. Näiden uhkien torjumiseksi säädettiin erillislait (1027/2007 ja 826/2022). Koska viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana on jo kahdesti ollut työtaistelutilanne, jonka vuoksi on todettu tarpeelliseksi säätää määräaikainen erillislaki, voi hyvinkin olla mahdollista, että vastaavia tilanteita syntyy jatkossakin.

Hallituksen esityksessä on todettu, että mm. perustuslakivaliokunta ja valtioneuvoston oikeuskansleri ovat katsoneet, että erityistilanteiden yhteydessä säädettävien

määräaikaisten erityislakien sijasta tulisi pyrkiä säätämään asioista pysyvässä lainsäädännössä. Olen tästä samaa mieltä.

Oma kokemukseni on vuodelta 2007, jolloin Tehy ry:n työtaistelun johdosta valmisteltiin hyvin nopeasti ja kokonaan virkatyönä ns. potilasturvallisuuslaki. Vaikka laki hyväksyttiin eduskunnassa pienin muutoksin, niin kokonaan uuden tyyppisen lain valmistelu erittäin lyhyessä määräajassa on ongelmallista. Kireä aikataulu ei mahdollista eri vaihtoehtojen asianmukaista selvittämistä ja altistaa myös virheille.

Tämän vuoksi, ja kun työtaistelujen aiheuttamat merkittävät uhat potilas- ja asiakasturvallisuudelle ovat toistuneet jo kahdesti, näen perustelluksi, että potilas- ja asiakasturvallisuus pyritään varmistamaan ennakollisesti pysyvällä lainsäädännöllä myös mahdollisten tulevien työtaistelujen yhteydessä.

Esityksessä ehdotetut keinot

Arvioin esitystä vain sosiaali- ja terveydenhuollon sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta. Keskeisimmät säännökset ovat tältä osin 1. lakiin ehdotettu uusi 8 d § ja 2. lain 19 §.

Mainitun 1. lain 8 d §:n 1 momentissa ja sen 1 kohdassa on säännös siitä mitä työtaistelun toteuttavan järjestön on huomioitava työtaistelun rajauksessa sekä suojelutyössä, jotta työtaistelu ei välittömästi, konkreettisesti ja vakavasti vaaranna mm. sosiaali- ja terveydenhuollossa ihmisten hengen tai terveyden turvaamiseksi välttämättömien tehtävien hoitamista.

Tämä säännös, kuten lainsäädäntö usein, ei ole yksiselitteisen selvä sen suhteen, miten työtaistelu pitää rajata ja miten työntekijöitä pitää osoittaa suojelutyöhön. Yksityiskohtainen rajaus olisi kuitenkin käytännössä mahdotonta eri tilanteiden moninaisuuden vuoksi. Sen vuoksi tämän tyyppinen säännös on tässä kohdassa nähdäkseni perusteltu. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa on jonkin verran avattu säännöksen tavoitetta, mikä lienee riittävää.

Hätätyötä koskevan 2. lain 19 §:n osalta minulla ei ole huomautettavaa.

Lopuksi

Tehyn vuoden 2007 työtaistelun keskeinen piirre oli laajamittainen työntekijöiden irtisanoutuminen. Lähes 13 000 sairaanhoitajaa oli irtisanoutunut niin, että työ tai virkasuhde päättyisi saman aikaisesti. Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys ei käsittele lainkaan vuoden 2007 työtaistelun mukaista tilannetta, joukkoirtisanoutumista, vaikka esityksessä onkin lyhyesti referoitu perustuslakivaliokunnan lausuntoa lakiesityksestä.

Vaikka nyt käsiteltävä HE perustuukin eduskunnan lausumaan, jossa edellytettiin selvitettäväksi suojelutyötä koskevat kehittämistarpeet ja tarvittaessa antamaan asiasta lakiesitys, olisi esityksessä mielestäni ollut perusteltua ainakin arvioida tarvittaisiinko myös mahdollisten joukkoirtisanomisten varalta potilas- ja asiakasturvallisuuden varmistavaa lainsäädäntöä.